

A muzsik

Irta A. Jalovljev

1 A NEHÉZ menetelések ideje következett. Reggel nem tudták az emberek, hol éri őket az ebéd s hol éjszakáznak majd. A városok, a népek, az ég-bolt, a századok, az ezredek, a fiatal erdők, a végtelen szekérsorok, a hidak, a porfellegek, a templomok; a belövések, az ágyúk (vagy ahogy katonanyelven mondják, a lövegek), a tábortüzek, a vezényszavak, a vér, a verejték keserű szaga: mindez egyszerre összegyülemlett, megfeküdté az emberek agyát s még álmukat is lidércnyomásként szállta meg.

Volt idő, hogy éheztek a katonák. Volt, hogy a rosszulletig telezabálták magukat. A patakokból itták a vizet — jóízűek erre felé a patakok, tiszták, mint a könnyecsepp. A tikkadtságtól sosem ihat eleget belőlük az ember.

Harcra nem igen került sor, annál több volt a menetelés.

Este már morogtak a fátadságtól, s csak azt nézték, kin tölthetik ki haragjukat.

— Ha most egy osztrákot kezem közé kaparinthatnék, azonmód szét tudnám tépni — mondogatták.

Igy szokott ez lenni eröltetett menetelések után.

Reggelre kipihenik magukat, vidámabbak, s tréfálkoznak, mosolyognak. Bronzszínű képükön apró tüzek módjára villognak a fehér fogsorok.

— Piljcsikov, mondd el gyorsan, mit álmoddál az éjjel!

Ahányan csak ott lebzselnek; mind köréje gyülekeznek, ott van már a fél század s mosolyogva biztatják Piljcsikovot, aki azonban egyelőre a tűzzel bajlódik. Nagy, egészséges ember, zöld rubáskájáról hiányzik az öv, gallérját feltúrta. Fog egy ágat, térdén egy-kettőre széttördeli s a tűzre hajigálja. Látszik rajta, hogy örömet leli a tűzrakásban.

— No, fiúk, álomban odahaza jártam — kezdi. — Az udvaromon sétáltam a fiammal. De ahogy rám néz a kölyök, mindig oldalvást pillant. Azzal a szép, nagy, kék szemével... Mit jelenthet ez vajjon?

Piljcsikov elhallgat, kicsit dühösen fujsza a tüzet, hogy a füst sűrű oszlopként száll az ég felé.

— Biztosan megint kapsz valami kitüntetést! — veti közbe valaki vidáman.

— Nem hinném, mert efféle álmot gyakran látok. Amikor kitüntetést kaptam, akkor álomban megházasodtam...

Nevetnek. — Jó firma vagy te, Piljcsikov! Van egy szemrevaló hitestársad és mégis megházasodsz!

— Házasodik a csuda! Magam is elképedtem tőle. Nős ember vagyok én, mondom. De csak biztatnak: „Sebaj, megnősülsz még egyszer! Nem rossz, ha az embernek van már felesége, de két asszony még jobb!” „Nálunk ez nincs szokásban” — mondom.

„Elég nekem egy is. Orosz vagyok én, nem valami tatárfajzat.“ Így próbálok szabódni, de azok csak ragaszkodnak a dologhoz és másodszer is megházasítottak. Reggel felébredek s magam is mosolygok az egészen. Gondolkozom, kit is vehettem feleségül? Azután csak jön a századparancsnok, s a kezében lobogtatja az okiratot: „Piljcsikovot kitüntették“. Hát cseppet sem unalmas a dolog, mondhatom. Lehet rajta mulatni!

A katonák tréfálkoznak még egy darabig. Már nem fáradtak, nem is haragsznak.

Hirtelen riadót fújt a trombita:
— Készültség!

Ujabb menet következik, új helyek, új országutak, városok, porfellegek, ágyúk, vezényszavak, belövések — s új fáradtság.

Piljcsikov erős, mint egy hegység. Mindig nyugodt, mindent kiszámít, menetközben még az útszéli, apró facsoportokat is átvizsgálja fürge szeme, beles a kertekbe, a házacskákba s nyújtott hangszúllyal megannyiszor elismételgeti:

— Ééééerdekes!

Kedvenc szavajárása ez, senki se tudja utánozni.

Vagy hirtelenül elkezd beszélni arról, ami éppen a szívét nyomja s a legkevésbé sem törődik azzal, hogy hallgatja-e valaki, vagy sem.

— Hát nem valóságos csoda ez, fiúk? — szólalt meg. — Nézzétek csak! Olyanok itt a templomok, mint nálunk, még az emberek is olyanformák, csak éppen hogy úgy beszélnek, mintha kását nyeltek volna. Meg se lehet érteni őket. De különösen a templomok! A minap bemegyek az egyikbe, hát

mindenki ép úgy vet keresztet, mint mi, az ikonjaik is olyanok, mint a mi templomainkban, az Uristen is olyannak van festve a kupola tetején; a miénk is ép ilyen ősz és szakállas. Még a kerü-bok is a mi kerubjaink! S íme, háborúskodunk velük. Hát nem valóságos csoda ez?

Elhallgat. Fürkésző szemével körülnéz, elgondolkozik s aztán elnehezedik, magába roskad.

— Ééééerdekes!

2 EGY ALKALOMMAL egész napon át menetelt a csapat. Mindvégig nyomában maradt a visszavonuló ellenségnek.

Az ellenség + a katonák sose nevezik meg, mindig csak harmadik személyben emlegetik — róla beszélnek — rendes, zárt menetben vonult vissza. Elhagyott tábor-tüzei helyén még izzott a parázs. Szöges csizmájának lenyomatát még őrizte az út pora és tüzének, izzadtságának szaga még ott lebegett a levegőben.

— Itt van a közelünkben — mondogatták az emberek.

Estére híre terjedt, hogy az ellenség megállt s talán másnap már harcra kerül sor.

A századok és ezredek úgy gyülekeztek, mint a víz a gát mögött. Hatalmas falként alakították ki a frontot.

Az a század, amelyben Piljcsikov szolgált, egy erődöcske szélén húzódtott meg. Állását a fehér kőoszlopokra támaszkodó fakerítés fedezte. Oldalvást hatalmas tetőgerendákkal ékeskedő, tiszta falusi házacská emelkedett. Ebben szállt meg a századparancsnok. A fáradt katonák megőrültek a pi-

Jobbfelől, nagymessziről heves ágyúzás hallatszott s a pergőtűz fénye folyamatos, piros tűz alakjában rajzolódott ki az ég alján. Piljcsikov szaglászni kezdett. Minden illat olyan ismerős volt: a föld és a fű szaga... Mintha csak otthon a karamja felé tartott volna...

Szemben vele, a messzi dombokon még megjelent az alkonyi fény utolsó, bágyadt visszatükrözése. Arrafelé minden csendes volt. Ott, vannak *ők*, az ellenség. Lehet, hogy távol, de az is lehet, hogy éppen itt, egy sorban feküsznek vele szemben; várják, hogy közelebb ér, lélekzetüket is visszafojtják, égnek a gyűlölettől s talán a következő pillanatban megölik őt.

— Jól vigyázz, nehogy mellé-célozz, ha beléjük botlasz! — intette őt századparancsnoka. — Ha rosszul lősz, téged lőnek le s ez nekünk is veszteség!

Nikifor Piljcsikov azonban maga is tudja ezt: hibázni nem szabad, öl — vagy téged ölnek meg!

Valahol, oldalt, megszólalt a bagoly. A sötétség sűrű lett, mint az eső. S a szíve nyugtalanul vert: kat, kat, kat...

Nesztelenül, lélekzetét visszafojtva küszött Piljcsikov tovább. A sövény véget ért, széles út nyílt meg előtte. Az úton túl gabonátábla terült el. Piljcsikov ujjai között morzsolgatta a kalászokat:

— Búza!

Át akart vágni a táblán, de mihelyt beletaposott, a kalászok haragosan zizeztek meg, mintha csak élnének. „Ne taposs le miniket!” — susogták. Különös érzés fogta el Piljcsikovot... Nincs nagyobb bűn, mint a búzát kitaposni.

— Majd csak elmegyek a szélén — határozta el és balra tartott az úton.

4 A SZÁZADPARANCSNOK meghagyta, hogy számolja lépéseit. Piljcsikov el is kezdte, hetvenig eljutott, de aztán belezavarodott. Nyolcvannál vagy kilencvennél tart-e már — dehogys tudná! Persze, nem lehet egyszerre lépést számolni, meg az ellenségre figyelni. Ment tovább, a földhöz hajolva, nyitott fülekkel. Figyelte az utat. Hirtelenül lejtő következett s az út mélyútban folytatódott. Odalentről nedveség csapta meg s a fű vizes volt a harmattól.

A nedves, hideg légáramlat tette vagy más okból történt — Piljcsikovot reszketés fogta el. Hátán végigfutott a hideg verejték, foga vacogott. Szívét olyan szorongás töltötte el, mintha jégdarabokat helyeztek volna mellére. Most döbbent csak rá, hogy teljesen egyedül van. Teljesen egyedül a világon. Egyedül van, szemközt ezzel az éggel, amelyet csillagokkal vetett be valami titkos kéz, szemközt ezzel a sötétséggel. Megölhetik — és senki sem tud meg róla semmit...

Még a haja is égnek állt a rémlettől.

A sötétség egyre titokzatosabb lett s megtelt az ellenség dühével, amely minden pillanatban kész arra, hogy rávesse magát és szét-tépje őt.

Ebben a pillanatban Piljcsikovot minden ereje elhagyta.

Aztán mégiscsak összeszedte magát, feltápáskodott s leült a fűre. Köröskörül mély csend volt s a

sötétség láthatatlanul ráfeküdt a tárgyakra. Az erdőben zajongtak a madarak s messziről rőten égtek a tűzérési tüzek. Még mindig reszketve a félelemtől, féltérdre emelkedett, levette sapkáját és hallgatózott. Valahonnan, messziről, tompa zajok hallatszottak.

Piljcsikov — régi, paraszti szokás szerint — fülét a földre fektette.

Azt tartja a hagyomány, hogy ha az ember egyedül utazik éjszaka s földre tapasztja fülét, tüstént megtudja, járnak-e emberek az úton, messzire vannak-e s hányan lehetnek...

A föld most tompán sóhajtott, egyenletesen.

Piljcsikov sokáig elhallgatta s olybá tűnt, mintha elfojtott, fuldokló sóhajtozást hallana:

— Aj... Aj... Aj...

Megrettent és minden erejével a földhöz tapadt.

Sokat fecsegték a katonák arról, hogy a föld minden éjszaka sír.

Már régen szerette volna meghallgatni, hogyan sír a föld. Most hát sikerült. Lélekzeni se mert, úgy hallgatta ezeket a titokzatos nyögéseket. Mi lehetett ez? Talán a távoli ágyúzás visszhangja? Nem tudta megállapítani. Inkább élhette, hogy a föld valóban sírni szokott. De hát mért is né sírna? Hiszen minden csatában ezernyi parasztember pusztul el! A föld szereti őket... Mindegyiket külön megsiratja...

— Aj... Aj... Aj...

Bizony, sír!

Piljcsikov kissé felegyenesedett.
— Sír a mi jó anyánk. Sír a föld!

Megindultan, nagy szeretettel

meredt a sötétbe. Itt van, lám, ő is; itt van a föld... Nincsen mégsem egyedül... Mitől félne hát? Lesz, aki őt is megsajnálja, lesz, aki megsiratja. Lesz, aki szereti őt. A föld...

Elmosolyodott. Most vette csak észre, hogy olyan itt körülötte minden, mint odahaza. A föld is, a füvek illata is, még a csillagos ég is...

Ányira vert a szíve, hogy kezét rá kellett szoritania mellére. Békékapaszkodott szürke zsinórjába, a gombokba és a kis Szent György-keresztbe, amitől sohasem vált meg, attól a naptól kezdve, mikor megkapta.

Már-már egészen elernyedett, amikor a sötétségben kirajzolódtak századparancsnokának ismert arcvonásai.

— Derítsd fel, hogy a dombon van-e ellenség!

S a sötétség ismét nagy haraggal támadt Piljcsikovra. Ismét csak azt látta, hogy egyedül van, minden segítség nélkül. Visszaemlékezett parancsnokának szavaira és nesztelenül küszött előbbre. A félelem megint elhatalmasodott rajta. Két kézzel szoritotta magához puszkáját, úgy haladt lefelé a mélyúton, hogy azután onnan közelítse meg a dombot. Most már tudta, hol vannak az övéi s hol az ellenség. Csak a csendtől félt. A csendtől, amely olyan mély, hogy az ember meghallja szíve dobbanását. Csikorog a csizma s a fű haragvón zizeg a láb alatt. Már szinte összeesik a fáradságtól és szemé előtt apró villanások játszanak.

Egyszer csak különös zaj üti meg a fülét. Mintha messziről valami

gép zúgna... Megáll, hallgatózik. A zaj szabályos időközökben megismétlődik. Valahogyan nagyon ismerős Piljcsikov fülének. Szereti hallgatni, bár nem tudja: mi lehet... Óvatosan, nagy figyelemmel kúszik tovább. Valahonnan innen jöhet a fű közül, a domb lejtőjéről.

— Mi lehet ez? — töpreng Piljcsikov s még erősebben figyel.

Bármennyire ismerős, mégsem tudja, minek tartsa voltaképpen.

— Jóságos Isten! Hiszen itt valaki horkol.

Egész belseje kavardott az ijedségtől.

— Futni! Elfutni innen!

Mégis megemberelte magát. Vigyázva állt ott és minden figyelmét összpontosítva kémlelt a sötétben. Most már semmi kétsége nem volt: valaki horkolt. Egészséges dolog így horkolni, ilyen erős, paraszti horkolással. Piljcsikov — mint az erdei vad — minden erejével figyelt, fürkészett s arrafelé kúszott, ahonnan a horkolás hallátszott. Egyet lépett és megállt. Ismét lépett egyet s megint meglapult. Egész testében remegett.

Valami fehérlett ott a sötétben, ahonnan a horkolás előtört. Olyan egészséges, izes horkolás volt, hogy az embernek tüstént alhatnékja támadt tőle.

Piljcsikov elmosolyodott. Egyenesen az alvó felé tartott.

Ez hát ő, az ellenség. Szemtől-szembe itt van. Ilyen hát... Karját kitarva alszik, feje lekonnyul.

— Osztrák ez.

Szeme mindent igyekszik kikutatni a sötétségben.

A puska és a borjú ott hever az ember mellett. A puskán feltűzött szurony. Még a sötétben is villog. Piljcsikov maga felé húzza a puskát nagy óvatosan. Az ellenség már fegyvertelen!

Az alvó fölé hajol.

Az bizony egy jól megtermett, egészséges osztrák katona. Hatalmas nagy a szája, álmában nyitva felejtette s most a torkán úgy gördül át a levegő, mintha valami nehéz szekér csikorogna.

— Elfáradt ez is. Neki is biztosan nehéz napja volt!

Vagy egy percig ott gunnyaszt az alvó mellett. Nem tudja, mit csináljon, mit kezdjen vele. Hallgatja a lélekzését. A horkoláson és a távoli ágyúzáson kívül más hang nem zavarja meg az éjszaka csendjét.

Aztán, minden segítség nélkül, magához veszi a borjút, jobbával megragadja az ellenség puskáját, baljával a magáét fogja és nagy vigyázva, elégedetten kúszik visszafelé. Ravasz módon mosolyog.

5 SZINTE már jártányi erőt sem érzett tagjaiban, amikor parancsnokánál jelentkezett. Hej! Most megint esedékes egy újabb kitüntetés! Ez aztán mestermű volt! Meglopni az ellenséges őrt...

Már nem is mosolygott. Valósággal vigyorgott, szája a füléig szaladt a nagy boldogságtól.

— Láttál valakit?

— Parancsára, láttam. Azon a dombon.

— Nos ?

— Ott az ellenség.

Piljcsikov ravasz szeme csillog. Sorjában elmesél mindent. Hogyan lopakodott, hogy kúvikoltak a baglyok, merrefelé találkoztott az ellenséggel.

— Egy puskát meg egy borjút hoztam magammal !

A parancsnok kézbe veszi a puskát, alaposan megvizsgálja. Jó fegyver s meg is van töltve.

— Jól van, fiam. Megnézted már, mi van a borjúbán ?

— Nem én. Gondoltam, lesz arra időm bőven.

Megnyitják a borjút. Fehérnemű, étel s valami könyv.

— Ugy — szól a parancsnok. — Az osztrákot nem hoztad el élve ?

— Nem. A közelben hangokat hallottam. Nem lehetett tisztán ki-venni, de jól hallatszottak. Ha felkeltenek lármát csap.

— Ez bizony valószínűnek látszik. Helyesen cselekedtél, fiam ! Mit tettél hát vele ?

— Mit tettem ? Hogy mit tettem vele ?

— Ha még egyszer visszakérdezel — morog a parancsnok, — megbánod ! Azt kérdeztem, hogyan végeztél vele ?

— Elvettem a puskáját meg a borjúját.

— Jó, ez rendben van. De mit csináltál aztán vele ?

— Otthagytam.

— Tudom, hogy otthagytad. De mivel ölted meg ?

Piljcsikov tágranyilt, csodálkozó szemmel néz a tisztre.

— Megölted ?

— Nem én !

— Nem végeztél vele ?

— Hiszen aludt, parancsnok úr !
— Mi az, hogy aludt ? Az ördög vinne el téged ! — dörgött a parancsnok, miközben felállt. — Meg kellett volna ölnöd. Ha már az ember nem ejtheti foglyul az ellenséget, pusztítsa el. Kid volt neked ez az ember ? Barátod vagy talán éppen az apád ? !

— Egyik sem.

— Mért nem ölted meg ?

— Mondtam már, parancsnok úr, hogy aludt...

A tiszt sötét szemmel mérte végig Nikifort.

— Láttak már valaha is ekkora ökröt ? Hadbírótság elé állítalak !

— Parancsnok úr ! Az osztrák aludt... horkolt... nagyon fáradt lehetett. Ha nem aludt volna, foglyul ejtettem volna vagy megölttem volna. Dehát ott alszik és horkol az ember lába előtt. Egészségesen horkol. Ugy, ahogy én szoktam. Biztosan úgy elfáradt, hogy nem bírta már az őriséget.

A tiszt figyelmesen nézett Piljcsikovra, majd felfalta szemével.

Az meg csak állt, ahogy a szolgálati szabályzat előírja. Szürkés szemű, hatalmas ember. Olyan ember, aki végrehajtja a parancsot. A tiszt megenyhül.

— Te szörnyszülött ! Te barom ! Miféle katona vagy te ? Muzsik vagy te, nem katona ! Hordd el magad !

Piljcsikov sarkonfordul és távozik. Az egészből semmit sem ért. S miközben a parancsnoki szállásról kifelé tart, fennhangon morog :

— Aludt. És milyen szépen horkolt...